

Nr 313.

Av herrar Ewerlöf och Andersson, Elon, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949, m. m.

I prop. nr 194 har Kungl. Maj:t behandlat de framställningar som värnpliktskommittén hittills avlåtit. Därvid har Kungl. Maj:t ställt sig avvisande till kommitténs förslag om en provisorisk förlängning med 60 dagar av första tjänstgöringen för värnplikligt underbefäl (gruppchefer) under utbildningsåret 1949/50.

I remissyttrandena över 1945 års försvarskommittés förslag om en minskning av första tjänstgöringstiden från dåvarande provisorium av 11 månader till 9 månader uttalades från de militära myndigheternas sida liksom från vissa civila instanser att denna övningstid i varje fall vore otillräcklig för de värnpliktiga som skulle utbildas till gruppchefer. Sålunda anförde Landsorganisationen med anledning av arméchefens förslag om en till 15 månader förlängd gruppchefsutbildning, att det syntes sannolikt att tiden för första tjänstgöringen ej medgåve en tillfredsställande gruppchefsutbildning. Den förlängda utbildningen syntes emellertid ej böra omfatta längre tid än 12 månader.

Departementschefen förklarade emellertid i propositionen till förra årets riksdag om en provisorisk nedsättning av första tjänstgöringen till 9 månader att frågan om utbildning av befäl och specialister krävde ytterligare utredning.

Sammansatta stats- och andra lagutskottet uttalade, att då departementschefen avsåge att föranstalta om ytterligare utredning rörande spørsmålet om utbildningen av befäl och specialister, ville utskottet icke föregripa resultatet av en sådan utredning genom att redan nu framlägga förslag beträffande gruppchefsutbildningen.

Värnpliktskommittén har emellertid nu framlagt ett utredningsmaterial, som visar att en förlängning av utbildningstiden för dessa värnpliktiga är nödvändig och att en omedelbar förbättring är så behövlig, att man får acceptera de olägenheter, som kunna vara förenade med en provisorisk förlängning.

Vid sin redovisning av spørsmålet erinrar värnpliktskommittén inledningsvis om arméchefens uttalande i anledning av 1945 års försvarskommittés förslag:

»Ett genomförande av förslaget om en förkortning av första tjänstgöringen för de värnpliktiga till 9 månader, inom vilka jämväl gruppchefsutbildningen skulle inrymmas, måste medföra, att gruppcheferna i största

utsträckning komme att bli urståndsatta att utöva sin ytterst betydelsefulla ledarverksamhet i fält. Detta vore så mycket allvarligare, som våra meniga soldaters stridsvärde måste bli lägre genom att första tjänstgöringen för dem minskade från 12 till 9 månader. Det enda som skulle kunna motverka denna svaghet vore, att befälet hölles på en så hög standard som möjligt. Följden av förslaget om 9 månaders första tjänstgöring för de till gruppchefsutbildning uttagna skulle bli, att ofullständigt utbildade soldater skulle komma att ledas av inkompetent befäl. Resultatet härav måste ovillkorligen bli onödigt stora förluster, särskilt i begynnelsestriderna.»

Utgångspunkten för värnpliktskommitténs undersökningar angående utbildningstidens längd för gruppcheferna har varit den allmänna målsättning, som måste uppställas för deras utbildning.

»En gruppchef leder sin grupp genom sitt uppträdande som föregångsman samt genom muntliga order och tecken. Gruppchefens personliga uppträdande har särskild betydelse i de ofta förekommande lägen, då order icke kunna ges (tränga igenom). Härvid handla soldaterna i gruppen efter gruppchefens föredöme.

Förmågan att uppträda som föregångsman besitter gruppchef i regel endast under förutsättning, att han kan uppvisa större personlig färdighet och kunskap än sina underlydande. Härigenom grundlägges också främst gruppchefens allmänna auktoritet inom gruppen. Gruppchef måste därför givas en fullgod soldatutbildning. I vapentjänst måste denna utbildning t. o. m. gå längre än vad som gäller för vanlig soldat. Medan den senare endast undergår fullständig utbildning med ett huvudvapen och någon utbildning med ett andrahandsvapen, måste gruppchef bringas att fullt behärska de vapen, som ingå i gruppens utrustning, vid skyttegrupp t. ex. både kulsprutepestol och automatgevär. Härtill kommer för gruppchefelevs vidkommande krav på fullständig utbildning i min- och sprängtjänst. I modern strid ha minorerna fått en alltmer ökad användning och förekomma i praktiskt taget alla lägen. En gruppchef, som icke kan leda sin grupp i minerad terräng, är i många lägen icke användbar som gruppförare och föregångsman, då han kan förorsaka onödiga förluster av människoliv bland den egna truppen. Med hänsyn härtill och i beaktande av att i varje grupp endast en soldat erhåller fullständig utbildning som spräng- och minmanskap — övriga soldater i gruppen utbildas blott i begränsad utsträckning — framstår betydelsen av att gruppchefen — ledaren av gruppen — fullt behärskar detta område.

Förmågan att ge order inövas under befälsutbildningen. Denna får emellertid icke endast syfta till att mekaniskt inpränta vissa ordermallar. Utbildningen måste först grundlägga teoretisk förståelse för och insikt i modern strids- och skyddsteknik, möjliggöra för gruppchef att självständigt bedöma enklare stridslägen och ge order, som svara mot rådande läge.

Våra arméstridskrafter komma på grund av de stora områden, som skola försvaras, och den begränsade tillgången på befäl och soldater i många fall att få uppträda självständigt ända ned till det minsta förbandet — gruppen. Gruppchef måste därför kunna handla av eget initiativ, då högre chefers inflytande icke gör sig gällande. En avsevärd del av den för befälsutbildning anslagna tiden måste komma att åtgå för att skola vederbörande härutinnan.

Mot bakgrunden av det anförda bör synbarligen den allmänna målsättningen för utbildningen av gruppchefer vara att bibringa eleverna dels minst lika god soldatutbildning som huvuddelen av de värnpliktiga, vilka endast undergå utbildning av sist angivet slag med betydelsefulla tillägg för ytterligare vapenutbildning samt fullständig utbildning i spräng- och mintjänst, dels befälsutbildning av sådan art, att vederbörande icke blott kan handla mekaniskt utan fastmer kan anpassa sitt handlande efter lägets krav.»

Mot bakgrund av denna allmänna målsättning ha kommitténs undersökningar utmynnat i följande slutsatser:

»Inledningsvis torde få erinras om att under utbildningsåren 1947—48 och 1948—49 pågått viss försöksverksamhet vid armén i anslutning till gruppchefsutbildningen. Huvuddelen av denna försöksverksamhet har varit inriktad på organisatoriska problem, främst att med hänsyn till den allmänna befälsbristen söka finna den lämpligaste formen för utnyttjande av värnpliktiga gruppchefelever för att tillgodose behovet av gruppchefer vid förband sammansatta av värnpliktiga vid tiden för förbandsutbildningen. Ehuru försöksverksamheten, som i vissa hänseenden ännu icke är avslutad, sålunda egentligen icke avsett en omprövning av utbildningstidens längd och dess utnyttjande på ändamålsenligaste sätt, har därvid — enligt vad arméchefen omvitnat — kunnat klart konstateras, att även om vissa rationaliseringsåtgärder vidtagas en utbildningstid om nio månader är alldeles otillräcklig för ernående av en tillnärmelsevis tillfredsställande gruppchefsutbildning.

För att erhålla en objektiv grund för prövningen av frågan om nödvändig tid för gruppchefsutbildningen har värnpliktskommittén låtit verkställa en i detalj gående undersökning och kartläggning angående målsättning för utbildningen av gruppchefer och därav betingat utbildningsomfång. Undersökningen, som tagit sikte på utbildningen av skyttegruppchef vid skyttepluton enligt avsedd sammansättning av de lägre infanteriförbanden i krig, har utförts av en särskilt sammansatt arbetsgrupp med ingående praktisk erfarenhet — jämväl från krigstjänstgöring — av detta slags utbildning och representerande de tre befälsinstanserna bataljonschef, kompanichef, och plutonchef. Vid undersökningen ha beaktats de möjligheter till effektivisering och tidsbesparing, vartill den pågående försöksverksamheten givit impulser. Oaktat så skett visar undersökningen, att även vid en be-

gränsad målsättning med avseende å färdigheter och kunnande en icke obetydlig förlängning av den nuvarande utbildningstiden måste vidtagas för att tillfredsställande resultat skall kunna uppnås. Värnpliktskommittén har dock icke funnit möjligt att redan nu taga slutlig ställning till frågan om gruppchefsutbildningens längd, då denna fråga sammanhänger med åtskilliga andra spörsmål rörande värnpliktsutbildningen, beträffande vilka utredningar pågå inom kommittén.

För krigsorganisationens funktionsduglighet är det utomordentligt betydelsefullt att tillgång finnes på tillräckligt utbildade gruppchefer. Då den verkställda utredningen liksom kunna erfarenheter klart ge vid handen, att en utbildningstid av nio månader är otillräcklig för utbildning av i krig användbara gruppchefer samt det vid sådant förhållande icke syntes försvarbart att låta ytterligare åldersklasser — utöver den under utbildning varande åldersklassen 1947 — belastas med ofullständigt utbildade gruppchefer, har värnpliktskommittén funnit sig böra i avvaktan på frågans slutliga prövning förorda en provisorisk förlängning av utbildningstiden för gruppchefer utbildningsåret 1949/50.»

Enligt kommitténs mycket utförliga beräkningar skulle det minsta tidstillskott, som kräves för att täcka vissa av de mest allvarliga bristerna i nuvarande gruppchefsutbildning, vara 72 dagar. Genom att minska gruppchefelevernas deltagande i handräkningsgöromålen, vilket förutsätter anställande av civila arbetare i en omfattning svarande mot en kostnad av 1 260 000 kronor, skulle det bli möjligt att nedbringa tidstillskottet till 60 dagar.

Vi erinra dock om kommitténs betoning av »att ett tillägg till första tjänstgöringen av nyss angiven tid om 60 dagar icke innebär en garanti för att en fullvärdig gruppchefsutbildning kan ernås. I vissa hänseenden komma sålunda brister alltjämt att kvarstå, men de för gruppchefens verksamhet på stridsfältet närmast liggande bli dock någorlunda avhjälpta.»

Denna ståndpunkt omfattas av värnpliktskommitténs majoritet. Mot kommitténs förslag ha herrar Lindholm och Nilsson reserverat sig. Deras uppfattning är att det nu icke föreligger anledning att föregripa kommitténs slutliga ställningstagande genom ett provisorium av föreliggande slag.

Det bör i detta sammanhang emellertid påpekas, att departementschefen icke bestritt de slutsatser beträffande behovet av en förlängd utbildningstid för gruppcheferna, som värnpliktskommittén framfört.

Vad reservanterna beträffar ha de i övrigt — liksom departementschefen — uppehållit sig vid risken för »maskning» samt vid kostnaderna. Dessutom anse de, att den förlängda tjänstgöringen inte kan få avsedd betydelse, då inget manskap finns tillgängligt som övningstrupp för praktisk befälsutbildning; den teoretiska och den praktiska befälsutbildningen skulle därför icke kunna samordnas.

Reservanterna ha emellertid förbisett att elever vid militära skolor regelmässigt tjänstgöra som övningstrupp åt varandra. Vidare torde man under det närmaste året få räkna med att det blir nödvändigt av beredskapsskäl att bl. a. genom repetitionsövningar hålla viss truppstyrka i tjänst under perioden mellan olika årsklassers första tjänstgöring. Därigenom komma sannolikt vissa möjligheter till praktisk befälsutbildning av de kvarhållna värnpliktiga gruppchefseleverna att yppa sig.

Att ett maskningsproblem skulle uppstå vid en förlängd gruppchefstjänstgöring skall icke bestridas. Vi anse emellertid att både departementschefen och reservanterna tillmätt detta problem alltför stor betydelse. Med tillhjälp av material, som inskrivningsnämnderna kunna ställa till förfogande åt det befäl, som vid förbanden skall ombesörja uttagningen av gruppchefselever, bör det vara möjligt att förkorta uttagningstiden och därmed i motsvarande mån eliminera maskningen. Sedan urvalet skett, finns det ju inte någon nämnvärd maskningsrisk. Överhuvud taget torde också denna risk i väsentlig mån kunna motverkas genom att gruppchefseleverna erhålla vissa ekonomiska förmåner.

Dessa förmåner böra vara så tilltagna att den värnpliktige genom dessa känner sig tillnärmelsevis kompenserad för förlängningen. Värnpliktskommittén har föreslagit en premie på 250 kronor. Den har då räknat med att naturaförmånerna kunna värderas till 225 kronor per månad samt att den värnpliktiges civila avlöning skulle ha uppgått till 350 kronor per månad. Premien blir då en kompensation för bortfallen inkomst under två månader med 125 kronor per månad, d. v. s. 250 kronor.

Vidare skulle gruppchefseleverna erhålla en löneförhöjning med 50 öre per dag under de två månader, med vilka deras tjänstgöring förlänges.

Kostnaderna för dylik förlängd tjänstgöring skulle tillhoppa uppgå till 6 660 000 kronor, varav 3 906 000 kronor till avlöning och underhåll, 1 500 000 kronor till premier och 1 260 000 kronor till civil handräckningspersonal.

Departementschefen anser, att »de betydande kostnaderna för förslagets genomförande måste väcka betänkligheter». Vi vilja emellertid understryka att det här uppenbarligen är fråga om en investering på en av försvarets allra svagaste punkter. Utbildningen av det värnpliktiga underbefälet vid armén är med nuvarande bestämmelser så otillfredsställande, att det för oss framstår såsom nödvändigt att effektiva åtgärder snarast möjligt vidtagas.

Under återopande av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen måtte
dels besluta att första tjänstgöringen för de värnpliktiga,
som under utbildningsåret 1949/50 skola utbildas till värnpliktigt underbefäl vid armén, förlänges med 60 dagar,

dels bevilja anslag

1. till deras underhåll och avlöning under den förlängda tjänstgöringen med 3 906 000 kronor,
2. till deras premieförmåner med 1 500 000 kronor samt
3. till avlöning till civil handräckningspersonal med 1 260 000 kronor.

Stockholm den 3 maj 1949.

K. G. Ewerlöf.

Elon Andersson.
